

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КРИВОРУЧКО Тетяна Василівна

УДК 811.111(09)'36

**СКЛАДНА КОМПЛЕМЕНТАЦІЯ В РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ
МОВІ: СТРУКТУРНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Херсон – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
БУНІЯТОВА ІЗАБЕЛЛА РАФАЇЛІВНА,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри германської та романської
філології.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ЖАБОТИНСЬКА СВІТЛАНА АНАТОЛІЇВНА,
Черкаський національний університет імені
Богдана Хмельницького,
професор кафедри англійської філології;

кандидат філологічних наук, доцент
СНІСАРЕНКО ІРИНА ЄВГЕНІЇВНА,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
доцент кафедри германської філології.

Захист відбудеться “24” грудня 2014 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.05 у Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, провулок 40 років Жовтня, 47, корпус 5.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27.

Автореферат розіслано “21” листопада 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. О. Цапів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація присвячена дослідженню структурних та функціональних особливостей складної комплементациї в ранньоновоанглійській мові. Вивчення реченневих утворень та їхніх складників посідає чільне місце в сучасній граматиці завдяки революційним зрушенням, що відбулися в теоретичному мовознавстві другої половини ХХ ст. (С. А. Жаботинська, Ю. О. Жлуктенко, В. В. Левицький, В. В. Михайленко, Г. Г. Почепцов, Н. Хомський). Концепція про дворівневу репрезентацію речення у вигляді фонетичної та логічної форм (Д. Денісон, Р. Джекендофф, Б. Кларк, А. Редфорд, Х. ван Рімсдаjk, Е. Трауготт, Р. Фрейдін, Л. Хегманн, Н. Хомський та ін.) сприяла розкриттю механізмів вербалізації людської думки, поясненню процесів породження складних синтаксичних одиниць, а також взаємозв'язку їхніх елементів (І. Р. Буніятова).

Утворення складної комплементациї на зразок *I want everyone to enjoy the meeting* неодноразово розглядали в традиційній граматиці в аспекті їхньої поверхневої реалізації (П. Робертс, М. Суон, Г. Уайтхол, О. Фішер, Ч. Фріз, А. Хорнбі). Натомість у генеративній парадигмі запропоновано визначення цих одиниць як згорнутих неособоводієслівних конструкцій, семантично тотожних особоводієслівним реченням.

Особливий інтерес становлять VOSI-конструкції (*Verb+Object / Subject+Infinitive Constructions*) у ранньоновоанглійській мові з огляду процесів радикальної реграматизації, що відбувалися в цей період і які зіграли важливу роль у подальшому становленні національної англійської літературної мови (І. Р. Буніятова, Д. Лайтфут, І. Є. Снісаренко).

Водночас наявна низка питань, які донині не отримали висвітлення через завузький підхід до досліджуваних явищ, запропонований у традиційній граматиці. До них належать: чітке окреслення критеріїв визначення складної комплементациї в річищі генеративної граматики; визначення операції рейзингу суб'єкта до позиції об'єкта (*Subject-to-Object Raising (SOR)*), що є трансформаційною операцією виняткового маркування відмінком (*Exceptional Case Marking (ECM)*); пояснення причин та шляхів виникнення '*Accusativus cum Infinitivo*' (далі *a.c.i.* конструкції); трактування структурного підходу до вивчення дієслівної комплементациї, що базується на перехідності дієслів; з'ясування відмінностей комплементарних форм з нульовим інфінітивом та інфінітивом із часткою *to* в мові ранньоновоанглійського періоду; встановлення синтаксичних синонімів VOSI-конструкції. У зв'язку із зазначеним вище, вважаємо доцільним розгляд конструкцій складної комплементациї на засадах Ікс-штрих теорії, яка слугує потужним інструментом для пояснення зрушень, що відбуваються в процесі формування лінгвальних категорій.

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження визначається загальною спрямованістю сучасних історичних студій на висвітлення природи мовних явищ на засадах новітніх теоретичних моделей, а також виявлення

всього спектру їхніх диференційних ознак з урахуванням тенденцій, що склалися в попередні етапи розвитку мовних систем. Неусталеність поняттєвого та термінологічного апарату для позначення конструкцій складної комплементатії, а також потреба в застосуванні формалізованих методів їхнього аналізу зумовлює вивчення цих одиниць у контексті генеративної граматики.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми «Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови» (0112U002273), що розробляється на кафедрі англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Мета дослідження полягає у встановленні базових властивостей конструкцій складної комплементатії в ранньоновоанглійській мові. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки конкретних завдань:

- 1) визначити концептуальні засади вивчення складної комплементатії;
- 2) окреслити основні конструктивні моделі складної комплементатії;
- 3) установити структуру VOSI-конструкції в термінах Ікс-штрих теорії;
- 4) схарактеризувати функціональні та структурні еквіваленти VOSI-конструкції;
- 5) з'ясувати особливості функціонування VOSI-конструкцій як комплементів монотранзитивних, дитранзитивних і комплексно транзитивних дієслів у ранньоновоанглійській мові.

Об'єкт дослідження – конструкції складної комплементатії на зразок *Would you desire lime and hair to speak better?* (Shakespeare, *A Midsummer Night's Dream*, p. 594) в ранньоновоанглійській мові.

Предмет дослідження становлять структурні та функціональні характеристики конструкцій складної комплементатії в ранньоновоанглійській мові.

Матеріалом дослідження слугували VOSI-конструкції, дібрані методом суцільної вибірки з текстів ранньоновоанглійського періоду. Загальна кількість розглянутих одиниць становить 3350. Крім того, із зазначених джерел додатково відібрано 98 одиниць для ілюстрації вживання *that*-речень і VOSING-конструкцій.

Методи дослідження, зумовлені метою, завданнями та фактичним матеріалом, включають: *індуктивний метод*, що спонукає формувати висновки, ретельно обґрунтовувати та ілюструвати мовними даними на основі аналізу конкретного матеріалу; *дедуктивний метод*, що обґрунтовує та ілюструє мовними даними теоретичні положення; *метод лінгвістичного опису*, який передбачає дослідження явища безпосередньо в тексті, систематизацію та узагальнення особливостей функціонування VOSI-конструкцій у ранньоновоанглійській мові; *кількісний метод* необхідний для встановлення числових співвідношень отриманих результатів та кількісного порівняння досліджуваних конструкцій, що уможливорює виявлення загальних тенденцій функціонування складної комплементатії; *метод дистрибутивного*

аналізу, який дає змогу через вивчення оточення конструкцій у тексті дослідити особливості їх функціонування; *метод контекстуального аналізу* призначений для з'ясування змісту складної комплементатії в текстах ранньоновоанглійської мови; *метод субституції*, який дає змогу визначити комунікативне навантаження VOSI-конструкції у функції об'єкта перехідних дієслів і субститутів VOSING-конструкцій, складнопідрядних речень зі з'ясувальною клаузою (*Complement Clause*) та релятивною клаузою (*Relative Clause*).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній англістиці здійснено комплексний аналіз структурних і функціональних особливостей конструкцій складної комплементатії в ранньоновоанглійській мові на засадах розвиненої версії Ікс-штрих теорії. Представлено дистрибуцію головного дієслова особоводієслівного / неособоводієслівного речення залежно від його перехідності / неперехідності. Новим є окреслення шляхів породження граматичного суб'єкта VOSI-конструкції, а також виокремлення додаткових (проспективного та ретроспективного) функціональних типів ранньоновоанглійського речення з VOSI-конструкцією та дослідження її функціональних синонімів.

Теоретичне значення дослідження полягає в новому підході до становлення складної комплементатії в англійській мові з урахуванням останніх досягнень історичної лінгвістики. Результати дослідження визначаються внеском у загальну граматичну теорію германських мов, зокрема з'ясуванням формально-граматичної, семантико-синтаксичної та комунікативної будови речення з VOSI-конструкціями із застосуванням генеративного підходу. Запропонована в дисертації методика аналізу складної комплементатії дає підстави розширити інформацію про специфіку досліджуваного явища в англійській мові в синхронному та діахронному аспектах. Результати дослідження можуть бути використані для виявлення механізмів побудови інших синтаксичних одиниць і сприятимуть розв'язанню низки теоретичних питань історико-синтаксичних студій.

Практична цінність роботи полягає в можливості застосування її основних результатів, теоретичних положень і висновків у курсах історії англійської мови (розділ «Синтаксис»), теоретичної граматики (розділи «Синтаксис», «Члени речення»), а також у підготовці спецкурсу «Основи генеративного синтаксису». Матеріали дослідження можуть бути використані для створення методичних посібників із теоретичної граматики та історії англійської мови, у процесі написання наукових праць з англійської філології.

Апробацію роботи було здійснено на відкритому засіданні кафедри англійської філології Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, 27 травня 2014 року); на наукових читаннях, присвячених пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (Житомир, 13 травня 2011 року; 15-16 травня 2014 року); на Міжнародній конференції «Актуальні проблеми германської філології» (Чернівці, 27-28 квітня 2012 року); на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 29-30 березня 2012 року); на VIII Міжнародній

науково-практичній конференції «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 03-04 квітня 2014 року); на I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, 18 жовтня 2012 року); на Міжнародній науковій конференції: «Слово і речення: синтактика, семантика, прагматика» (Київ, 10-12 жовтня 2013 року); на міжнародних конференціях TESOL Ukraine (13-15 квітня 2011 року; 15-16 березня 2012 року; 12-13 квітня 2013 року).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження відбито в 12 публікаціях, із яких 5 – у фахових виданнях ДАК України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, у 2 статтях та 4 тезах згаданих вище конференцій. Загальний обсяг публікацій – 3,2 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, глосарія, списків опрацьованої наукової літератури та джерел ілюстративного матеріалу. Загальний обсяг дисертації разом із бібліографією становить 223 сторінки, із них текстова частина – 186 сторінок. Бібліографія містить списки використаної літератури (285 позицій, із яких 129 – іноземними мовами) та джерел ілюстративного матеріалу (64 позиції).

АНОТАЦІЯ

Криворучко Т. В. Складна комплементация в ранньоніоанглійській мові: структурний та функціональний аспекти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Херсонський державний університет Міністерства освіти і науки України, Херсон, 2014.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі дослідження складної комплементации в ранньоніоанглійській мові й виявленню її структурних та функціональних особливостей. Проаналізовано породження суб'єкта в структурі VOSI-конструкції. Розглянуто операцію рейзингу суб'єкта до позиції об'єкта (*Subject-to-Object Raising* (SOR)). Досліджено дистрибуцію головного дієслова особоводієслівного / неособоводієслівного речення залежно від перехідності / неперехідності його основи. Установлено, що більшість дієслів може вживатися транзитивно й поділяються на монотранзитивні, дитранзитивні та комплексно транзитивні. Основними типами речень із VOSI-конструкцією в ранньоніоанглійській мові є проспективний і ретроспективний. Визначено функціонально-синтаксичні синоніми VOSI-конструкції в ранньоніоанглійській мові: VOSING-конструкція, складнопідрядне речення зі з'ясувальною та складнопідрядне речення з релятивною клаузами.

Ключові слова: складна комплементация, структури вторинної предикації, операція *озвучення*, специфікатор, пересув, операція рейзинг суб'єкта до позиції об'єкта (*Subject-to-Object Raising* (SOR)), конструкція

Accusative and Infinitive, одноперехідні дієслова, двоперехідні дієслова, комплексно перехідні дієслова, VOSI-конструкція, VOSING-конструкція, складнопідрядне речення зі з'ясувальною клаузою (*Complement Clause*), складнопідрядне речення з релятивною клаузою (*Relative Clause*).

АННОТАЦІЯ

Криворучко Т. В. Сложная комплементация в ранненовоанглийском языке: структурный и функциональный аспекты. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Херсонский государственный университет Министерства образования и науки Украины, Херсон, 2014.

Диссертация посвящена исследованию сложной комплементации в ранненовоанглийском языке, ее структурным и функциональным особенностям.

Исследование проведено в русле Икс-штрих теории, разработанной Н. Хомским и его последователями (O. Fisher, R. Freidin, L. Haegemann, A. Radford и др.), в соответствии с которой главный глагол управляет нефинитной клаузой. В реферируемой диссертационной работе доказано, что субъект комплементарной клаузы имеет связь вершины спецификатора с флективной вершиной клаузы, T. Кроме того, характеристики вершины T проэктируют максимальную проэктию, TP. Главный глагол управляет TP, а также вершиной T, согласуясь со спецификатором. Таким образом, главный глагол управляет вставной клаузой [Spec, TP] и субъектной NP комплементарной клаузы, назначая ей аккузативный падеж.

Проанализировав лингвистические дефиниции сложной комплементации, мы рассматриваем ее как конструкцию, включающую такие элементы как главный предикат – аккузативная именная группа – инфинитив. Вслед за Ф. Виссером, мы используем термин *VOSI (Verb – Object / Subject – Infinitive)*, для характеристики всех инфинитивных комплементарных конструкций с именной группой в препозиции.

В древнеанглийском языке между субъектом инфинитива, выраженным винительным падежом имени существительного или местоимением, и инфинитивом существовала предикативная связь. Эти два элемента составляли вторично-предикативную инфинитивную конструкцию *Accusativus cum Infinitivo (a.c.i.)*, которая выполняла роль сложного дополнения в предложении. В среднеанглийском языке разграничение между дательным и винительным падежами было нивелировано благодаря анализу словоизменяющих систем, что произошло, кроме всего другого, благодаря распространению *a.c.i.*. Возникновение и распространение *a.c.i.* конструкции, приписывают аналогии и заимствованию из латинского языка. Однако в переводах оборот *a.c.i.* передавался точно, что дает возможность допустить, что переводчики

использовали уже существующую конструкцию. Таким образом, обороты *a.c.i.* в английском и латинском языках вероятно являются генетически родственными. В ранненовоанглийский период усиливается функциональная значимость конструкции. Ее дальнейшему развитию способствовало расширение инвентаря глаголов и семантических структур отдельных из них.

Структурный аспект изучения глагольной комплементации основывается на переходности глагола как его категориального признака. Результаты исследования синонимии предикативной инфинитивной конструкции и конструкции с деепричастием I показывают, что эти структуры являются одноуровневыми синонимами. Они соотносятся с придаточными дополнительными предложениями как разноуровневые функционально-синтаксические синонимы. Трансформации объектно-предикативных конструкций с инфинитивом и деепричастием I в подлежащие предложения разных типов демонстрируют два функционально-синтаксических синонима объектно-предикативной конструкции: придаточные дополнительные и релятивные предложения.

Ключевые слова: сложная комплементация, структуры вторичной предикации, операция *озвучивания*, спецификатор, передвижение, операция рейзинг субъекта к позиции объекта (*Subject-to-Object Raising (SOR)*), конструкция *Accusative and Infinitive*, однопереходные глаголы, двопереходные глаголы, комплексно переходные глаголы, VOSI-конструкция, VOSING-конструкция, придаточное дополнительное предложение, придаточное релятивное предложение.

ABSTRACT

Kryvoruchko T. V. Complex Complementation in Early New English: Structural and Functional Approaches. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology. Speciality 10.02.04. – Germanic Languages. – Kherson State University Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kherson, 2014.

This dissertation focuses on Complex Complementation in Early New English and establishes its structural and functional peculiarities. The emergence of the subject in the structure of VOSI construction is analyzed. The operation *Subject-to-Object Raising (SOR)* is mentioned in the paper. The paper investigates the distribution of the main verb of the finite / non-finite clause according to the transitivity / intransitivity of its stem. It is established that most of the verbs are transitive and are divided into monotransitive, ditransitive and complex transitive. Two main types of the sentences with VOSI construction in Early New English, according to information location mentioned in it, are prospective and retrospective. The research analysis has allowed distinguishing the main functional-syntactic

synonyms of the VOSI construction in Early New English: VOSING construction, Complement Clause and Relative Clause.

Key Words: Complex Complementation, structures of secondary predication, *Spell-Out* operation, specifier, movement, *Subject-to-Object Raising*, *Accusative and Infinitive* construction, monotransitive verbs, ditransitive verbs, complex transitive verbs, VOSI construction, VOSING construction, Complement Clause, Relative Clause.

Підписано до друку 19.11.14. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 0.9. Обл. вид. арк. 0.9. Наклад 100. Зам. 241.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua